

© Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi

ISSN: 1303-5134

www.insanbilimleri.com

Cilt: 4 Sayı: 1 Yıl: 2007

Yayın Tarihi: 30/01/2007

BİR GRAVÜR USTASI STEFANO DELLA BELLA; ÜSLUBU, YAPITLARI VE DOĞULU İMGESİNE YAKLAŞIMI

Semra DAŞÇI

[\(semra.dasci@ege.edu.tr\)](mailto:semra.dasci@ege.edu.tr)

Özet

Stefano della Bella, 17. yüzyılın ünlü İtalyan baskı resim ustalarından biridir. İlk olarak bir kuyumcunun yanında çırak olarak çalışan Della Bella, çok geçmeden ilgisini tamamen gravür sanatına yöneltmiştir. Sanatçı, üretken sanat yaşamının büyük bölümünü Floransa'da çalışarak geçirmiş, aynı zamanda Roma, Paris ve Hollanda'da bulunarak buralarda bir süre çalışmıştır. Sanat kariyerinin başlarında sanatçı, Jacques Callot'nun üslubunun etkisi altındayken, daha sonra Rembrandt'ın baskı resimlerinden oldukça etkilenmiştir. Rembrandt'ın etkisi, Oryantalist figür çalışmalarında da görülmektedir. Della Bella'nın üslubu, Paris ve Hollanda gezilerinin ardından oldukça değişmiştir. Üretken bir sanatçı olan Stefano della Bella geride, sahne için tasarımlar, manzaralar ve savaş sahnelerini konu alan sayısız desen ve gravür bırakmıştır. Sanatçının 1000'in üzerindeki yapıtı bugün dünyanın çeşitli müze ve özel koleksiyonlarında korunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Stefano della Bella; Doğulu imgesi, desen; gravür; Avrupa sanatı; 17. yüzyıl; Oryantalizm

A MASTER ENGRAVER STEFANO DELLA BELLA; HIS STYLE, WORKS AND APPROACH TO ORIENTAL IMAGE

Semra DAŞÇI

Abstract

Stefano della Bella was one of the famous Italian printmaker in 17th century. He was apprenticed to a goldsmith but soon he began to turn his attention entirely towards engraving. He spent the majority of his prolific career working in Florence. He also spent a considerable time in study at Rome and went to Paris and the Netherlands. In the beginning of his artistic career he was under the influence of Jacques Callot's style but later became enchanted by the Rembrandt's prints. Rembrandt's effect is also seen on Della Bella's Orientalist figure studies. His style changed somewhat when he traveled to Paris and the Netherlands. He was a productive printmaker and left very numerous drawings and engravings about theatrical designs, landscapes and battle scenes. His productions over 1000 separate pieces are now in different museums and private collections all over the world.

Keywords: Stefano della Bella; Oriental image; design; engraving; European art, 17th century; Orientalism

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Görsel sanatlarda bir baskı tekniği olan graviür, Avrupa’da yaklaşık olarak 15. yüzyılda ortaya çıkmış ve sanat yapıtlarının meydana getirilmesinde yaygın olarak kullanılmıştır. Graviür, en kısa tanımı ile ahşap, metal ya da taş levha üzerine çeşitli yöntemlerle aktarılan desenin, levhanın mürekkeplenmesinin ardından kâğıt üzerine basılması yoluyla elde edilmesi işlemi ve bu yolla elde edilen baskı resimdir. Kitapların resimlenmesinde sıklıkla kullanılan bu teknik, günümüze dek varlığını sürdürmüş ve zaman içinde teknik açıdan oldukça gelişmiştir. Graviürlü kitapların başında, özellikle 19. yüzyılda sayıları oldukça artan seyahatnameler gelmektedir. Gezi koşullarının eskiye oranla daha iyi olması, tekdüze bir yaşam biçiminden sıkılan Avrupalının egzotik yerlere duyduğu merak gibi çeşitli nedenler, bu dönemde Doğu yolculuğuna çıkan gezgin ve ressam sayısını arttırmıştır. Doğuya seyahat eden sanatçılar, bir yığın malzeme ile ülkelerine döndüklerinde, gittikleri yerleri anlatan, yabancı kültürleri, yaşamları ve gelenekleri tanıtan yapıtlarını graviürlerle zenginleştirerek sunmuşlardır.

Avrupa resim sanatının Rönesans’tan itibaren geliştirdiği bu tekniğin büyük ustaları arasında Albrecht Dürer (1471-1528), Martin Schongauer (yakl.1450-91), Rembrandt van Rijn (1606-69), Jacques Callot (1592-1634), William Hogarth (1697-1764) ve William Blake (1757-1827) ilk akla gelen isimlerdir. Bu liste hiç kuşkusuz daha birçok sanatçının katılımı ile uzatılabilir; bu ustalardan biri de graviürleri ile 17. yüzyıla damgasını vurmuş olan ve bu çalışmanın konusunu oluşturan İtalyan sanatçı Stefano della Bella’dır (1610-64) (Res. 1). 1

1610’da Floransa’da dünyaya gelen Stefano della Bella’nın babası ve amcası, Giovanni Bologna’nın atölyesinde çalışan heykel sanatçılarıydı. İlk olarak bir kuyumcunun yanında çalışan genç Stefano, Jacques Callot’un baskı resimlerinden etkilenecek erken yaşta bunları kopya etmeye başlamış, yıllar boyunca Callot, onun üslubunun temelini oluşturmuştur. Stefano, kısa bir süre için resim çalışmaları yapmışsa da çok geçmeden kendisini graviür sanatına vermiştir.² Floransalı biyografi yazarı Filippo Baldinucci (1624-96), Stefano’nun genç yaşı ve nazik tavırları nedeniyle bir sempati ifadesi olarak Stefanino adı ile çağrıldığından sözeder. Stefano, asit kullanarak baskı resim

---

¹ Carlo Dolci (1616-86) tarafından yapılan ve Pitti Sarayı, Galleria Palatina’da bulunan bu portre, Evelina Borea tarafından Stefano della Bella’ya ait olduğu belirlenene kadar *Bardi (Pitti) Evinden Bir Genç* olarak adlandırılmıştır. Borea bu saptamaya, Lorenzo de Medici’nin resim koleksiyonunu konu alan ve aynı zamanda bir envanter çalışması niteliği taşıyan sergiyi düzenlediği sırada ulaşmıştır (Villa Medicea di Poggio, Haz.-Ekim 1977). Bkz: Charles McCorquodale, “La Quadreria di Don Lorenzo de Medici-Florence, Villa Medicea di Poggio a Cainano”, *The Burlington Magazine*, Vol. 120, No. 898, 1978, p. 51.

² Anthony Blunt, *The Drawings of G. B. Castiglione & Stefano della Bella in the Collection of Her Majesty the Queen at Windsor Castle*, London, Phaidon, 1954, p. 89.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

yapma tekniğini, Callot'nun eski ustası Remigio Cantagallina'dan (1582-1656) öğrenmiş ve graviür çalışmalarına başlamasının ardından Mediciler'den siparişler almaya başlamıştır.³

1620-30'lu yıllarda Roma, tutkulu genç bir sanatçı için adeta bir mıknatıstı. Barberini ailesinden Papa VIII. Urban'ın kanatları altındaki kentte büyük bir yeniden inşa etkinliği yaşanmakta ve kent, eski görünümünden sıyrılarak canlı, neşeli bir merkez haline gelmekteydi. Bir yandan İtalyan Barok mimarlar çalışırken, diğer yandan Fransa ve Hollanda'dan birçok sanatçı çalışmak üzere Roma'ya akın ediyordu. Bir sanatçı olarak kendini geliştirme amacıyla olan Stefano, 1633 yılında Lorenzo de' Medici tarafından Roma'ya gönderilmiş ve bundan sonraki altı yılının büyük bölümünü burada geçirmiştir.⁴ Roma'ya vardığında Polonya büyükelçisinin resmi olarak kente girişine tanıklık eden sanatçı, saatler süren bu görülmeye değer olaydan oldukça etkilenmiş ve esinlenmiştir; konu ile ilgili olarak hazırladığı altı, uzun levhayı hamisi Don Lorenzo'ya sunmuştur.⁵

Stefano della Bella, Roma'da bulunduğu süre içinde açık havada çizim yapmaya çok zaman ayırmış, sık sık Forum ve Roma'nın çeşitli yerlerini konu aldığı taslaklar hazırlamıştır. Bu taslak defterlerinden, daha sonraki baskı resimleri için fon ya da figür seçimi sırasında fazlasıyla yararlanmıştır.⁶ Bu çizimlerden biri de Roma'da bulunan Sant'Angelo Şatosu ile Köprüsü'nü konu almaktadır (**Res. 2**). İmparator Hadrianus'un ailesi için M.S. 117-138 tarihleri arasında yapılan mausoleum bugün Castel Sant'Angelo Müzesi olarak hizmet vermektedir. Yaklaşık aynı tarihlerde kenti mezar anıtına bağlamak üzere yapılan ve Roma'nın en gözelecek köprülerinden biri olan Sant'Angelo Köprüsü de arka planda görülmektedir.

Roma döneminde gerçek Della Bella üslubu ortaya çıkmış, Callot'nun etkisinden yavaş yavaş kurtulmaya başlayan sanatçı,⁷ teknik olarak da ince gölgelermeleri ve küçük ayrıntıları, kürk ve tüy gibi farklı dokuları göstermede ustalık kazanmıştır.⁸ Della Bella'nın Roma'da kaldığı zaman dilimi, portreler, kitap resimleri, resmi arma ve amblemler gibi resmî siparişleri yerine getirmek üzere Floransa'ya yaptığı yolculuklarla kesintiye uğramıştır. Stefano'ya göre bu siparişler içinde en heyecan verici olanları sahne gösterileri için hazırladığı kostüm tasarımlarıdır.⁹

Roma döneminin ardından Stefano della Bella, Paris'e gitmeye karar verir. Onu bu kente çeken neden bilinmemekle birlikte graviür yayımcılarının çokluğu bir etken olarak düşünülebilir.

³ Phyllis D. Massar, "Presenting Stefano della Bella", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, Vol. 27, No. 3, 1968, p. 159.

⁴ Blunt, *The Drawings of...*, p. 89; Massar, "Presenting Stefano della Bella...", p. 160.

⁵ Massar, "Presenting Stefano della Bella...", p. 160.

⁶ *A.e.*, p. 161.

⁷ Anthony Blunt, Stefano della Bella'nın Roma yıllarında verdiği yapıtların tarz olarak Callot, Giulio Parigi ve Remigio Cantagallina gibi bazı Floransalı sanatçıların etkilerini taşıdığını düşünmektedir. Bkz: Blunt, *The Drawings of...*, p. 89.

⁸ Massar, "Presenting Stefano della Bella...", p. 161.

⁹ *A.e.*, p. 160.

Semra DAŞÇI: *Bir gravür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Böylece sanatçı, 1639'da büyükelçi Alessandro del Nero'nun maiyeti ile birlikte Paris'e gider. Buradaki ilk aylarını dolaşarak geçiren Stefano, parasının bitmesi üzerine üç gravür yayımcısı ile anlaşarak çalışmaya başlar. Bu arada Kardinal Richelieu tarafından Arras kuşatmasını konu alan çalışmalar hazırlamak üzere görevlendirilerek ilk kez savaş konusunu ele alan çalışmalar yapmaya başlar. Stefano della Bella'nın Paris dönemi, yayımcıların da desteğiyle oldukça üretken geçmiş, seri ya da tek olarak, büyük ve küçük boyutlu pek çok asit baskı resim yapmıştır. Bu çalışmalarda manzaralar, hayvanlar, fantastik bezemeler, kitap resimleri ve askerlikle ilgili konuları ele alan sanatçı, açık havada çalışma geleneğini burada da sürdürmüştür.¹⁰ Cambridge Fitzwilliam Museum'da bulunan ve Stefano'nun el yazısı ile 1640 tarihini taşıyan küçük boy taslak defteri, Floransalı sanatçının Paris'teki ilk yılında ilgilendiği konular hakkında fikir vermektedir (*Paris Taslak Defteri*, Env. no. 904*2). Bu defterde yer alan manzaraların bazıları pastoral bir güzelliği yansıtan küçük şaheserlerdir ve en çekici olanları, Paris ve çevresindeki doğa manzarası ile yerleşim yerlerine ait görünümlerdir. Bunlar, sanatçının kent dışındaki kırsal bölgelere de ilgi gösterdiğini ve Roma'da bulunduğu dönemde yerleşen açık havada çalışma alışkanlığını burada da sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.¹¹ Ayrıca Della Bella'nın, ilk yıllarında üslubunu güçlü bir biçimde etkilemiş olan Jacques Callot gibi, alegorik ve gülünç imgelere yer verdiği çalışmalara da imza attığı görülür.¹²

Stefano della Bella, Paris döneminde de gösteri dünyası için kostüm desenleri tasarlamıştır (**Res. 3**). Fransa'da kostüm tasarımcısı alanında sıkıntının yaşandığı 17. yüzyılın ilk yarısında Daniel Rabel ilk isim olarak karşımıza çıkar. Louvre'daki belgeler onun, 1626'da saray balesi için kostüm desenleri hazırladığı bilgisini vermektedir. Stefano della Bella ise 1645'te sergilenen *La Finta Pazza*'nın tasarımlarını yapmak üzere Floransa'dan çağrılır.¹³ Yıllar sonra *Ballet de la Nuit*'de (1653) Apollo rolü ile yer alan genç XIV. Louis'nin kostümü de Della Bella tarafından tasarlanmıştır.¹⁴

Della Bella'nın figür çizimi Paris yıllarında değişikliğe uğramaya başlamış, boyutları büyümüş, dış çizgiler serbestleşerek daha akıcı bir hal almıştır. Buradaki ilk yıllarında üslubu fazla değişmeyen sanatçı, 1645'lerde yeni özellikler göstermeye başlamış, Callot'nun etkisinden yavaş yavaş sıyrılmıştır; bu durum 1647'de Hollanda'yı (**Res. 4**) ziyaretinin ardından daha da belirgin hale gelir. Onun, Hollanda'ya gidiş amacının Rembrandt'ı görmek olduğu ifade edilmektedir. Stefano'nun üslubunda meydana gelen belirgin değişikliklerin, Rembrandt'ın yanı sıra birçok

¹⁰ A.e., p. 161.

¹¹ Phyllis D. Massar, "A Paris Sketchbook by Stefano della Bella", **Master Drawings**, Vol. 18, No. 3, 1980, p. 227.

¹² Bu konuda bilgi için bkz: François Viatte, "Allegorical and Burlesque Subjects by Stefano della Bella", **Master Drawings**, Vol. 15, No. 4, 1977, pp. 347-365, 425-444.

¹³ James Laver, **Drama: Its Costume and Decor**, London, Studio Publications, 1951, p. 150. Stefano della Bella'nın tiyatro kostüm çizimleri konusunda bkz: Phyllis D. Massar, "Costume Drawings by Stefano della Bella for the Florentine Theatre", **Master Drawings**, Vol. 8, No. 3, 1970, pp. 243-266.

¹⁴ Laver, **Drama: Its Costume and Decor**, p. 150.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Hollandalı sanatçının yapıtları üzerinde çalışmasından kaynaklandığı düşünülür. Adriaen van de Velde (1636-72) ve Jan Both (1610-52), Stefano'nun etkilendiği Hollandalı ustalar arasındandır; böylece üslubu erken çalışmalarından uzaklaşmış ve geç yapıtlarında tamamen farklı bir teknik geliştirmiştir.¹⁵

1649 yılında Della Bella, ölümüne kadar olan yıllarını geçireceği Floransa'ya dönmüştür, ancak bu yıllar içersinde Roma'ya ve Venedik manzaralarından anlaşıldığına göre 1661 yılında Venedik'e gittiği anlaşılmaktadır. 1639-50 yıllarında mesleğinin doruk noktasına ulaşan sanatçı, Paris dönüşünde aynı havayı Floransa'da bulamamış, Paris'in etkin sanatsal ve entelektüel yaşamından sonra doğduğu kent ona adeta taşra gibi görünmüştür.¹⁶ Burada bir yandan Medicilerin resmi siparişlerini gerçekleştiren sanatçı, diğer yandan Paris pazarına bağlı kalarak hazırladığı levhaları yayımcılara göndermeyi sürdürmüştür. Döneminin bu ünlü graviür ustası, yaşamının son yıllarını sevdiği konuların çeşitlemelerini yaparak geçirmiş, av sahnelerinden oluşan diziler, Pratolino'daki Medici villasının görünümüleri, Roma kalıntılarının bulunduğu engin manzaralar ve çocuklar için bazı asit baskı resimler gerçekleştirmiştir.¹⁷

Stefano della Bella'nın elinden çıkan bazı desen ve graviürler, Oryantalist özellikleri ile dikkati çekmektedir. Bunlardan biri Windsor Castle Royal Library'de korunan, *Büyük Piramitler ve Sfenks* başlıklı desendir (Kat. no. 35). 1953'te Londra Royal Academy'de açılan "Drawings by Old Masters" adlı sergide yer alan bu çalışma, İtalyan sanatçının Mısır'a gidip gitmediği sorusunu akla getirmektedir. Anthony Blunt, onun piramitleri kendi gözleriyle görmediğine ve biyografilerinde de Mısır'a gidişi ile ilgili herhangi bir bilginin bulunmadığına işaret eder. George Sandys (1578-1644) ve Pietro della Valle (1586-1652), 17. yüzyılın başlarına tarihlenen gezi yazılarında, Sfenks'in o tarihlerde kuma gömülü olduğundan ve yalnızca başı ile boynunun görülebildiğinden söz etmektedir. Sandys ayrıca, ilkçağ yazarı Plinius'un, Sfenks'in bir arslan bedenine sahip olduğunu söylediğine değinir. Blunt'a göre Stefano desenini, Plinius'un bu anlatımına dayandırmıştır.¹⁸ Della Bella'nın bu çalışmasını konu aldığı yazısında J. Byam Shaw ise, sanatçının 1650'de Fransa'dan İtalya'ya yaptığı dönüş yolculuğuna ilişkin ayrıntıların bilinmediğini, deniz yolunu kullanmış olabileceğini ve bazı nedenlerin onu Akdeniz'in doğusuna doğru sürüklemiş olabileceği olasılığını dile getirmektedir.¹⁹

¹⁵ Blunt, *The Drawings of...*, p. 90.

¹⁶ Blunt, *The Drawings of...*, p. 91.

¹⁷ Massar, "Presenting Stefano della Bella...", p. 162.

¹⁸ Blunt, *The Drawings of...*, p. 91. 2. dipnot.

¹⁹ J. Byam Shaw, "A View of Cairo by Stefano della Bella", *Master Drawings*, Vol. 1, No. 2, 1963, p. 48.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Stefano della Bella'nın Doğu yolculuğuna çıktığını gösteren herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte çok sayıda Oryantal figür çalışması yaptığı görülür. Hollandalı sanatçılardan, özellikle de Rembrandt'tan oldukça etkilenen sanatçının Oryantal figürlerinde bu etki açıkça hissedilmektedir (**Res. 5, 6, 7**). Doğu'ya hiç gitmeden Oryantalist tarzda çalışmalar yapan sanatçılardan biri olan Rembrandt'ın Doğu eğilimi, özellikle Musevi dünyasına duyduğu güçlü ilgiyle kendini gösterir. Ünlü ressamın erken yapıtlarından başlayarak görülen Kutsal Kitap temaları, Doğu düşüncesini zenginleştirmiştir. 1639'da Amsterdam'ın Musevi mahallesine yakın bir ev satın alan sanatçının, atölyesinde de dikkate değer bir koleksiyonun bulunduğu pek çok yerde dile getirilmektedir. Bu koleksiyon içinde nadir kitaplar, gravürler, Doğuya özgü çeşitli objeler ile Melchior Lorichs, Hendrik van Aelst ve diğer sanatçıların Türkiye manzaralarından oluşan bir dosya ve ayrıca İran minyatürleri bulunmaktaydı.²⁰

Hollanda sanatında Oryantal konuların zemini İtalya ile eskiye dayanan kültürel ilişkiler yoluyla hazırlanmış, 15. yüzyıl İtalya'sının geleneksel Doğulu tipi, Hollanda dinsel resminde kendine yer bulmuştur. 17. yüzyıl başlarında ise Oryantal konular Hollanda resminde bağımsızlaşmış, İtalyan prototiplerinden uzaklaşarak daha ulusal bir görünüm kazanmıştır. Sömürgeciliğin de etkisiyle Doğu'nun kazandığı yeni anlam, Hollandalı sanatçılar için bu imgeyi daha da cazip hale getirmiştir. Rembrandt, Moğol ve İran minyatürlerinden esinlenmiş, ele aldığı dinsel konular için bu yolla yeni tipler yaratmıştır. Onun Türk figürlerini kullandığı tabloları dışında, çok sayıda tek figürlü desenleri de bulunmaktadır (**Res. 8, 9**). Asıl ya da yardımcı nitelikli bu figürler, ayrıntılı kostümleri ve gösterişli sarıkları ile ressamın bu ilgisinin açık birer ifadesidir.²¹

Stefano della Bella'nın hiç gitmediği Doğunun insanlarına karşı duyduğu ilginin kaynağı olarak yalnızca Rembrandt'ı düşünmek yanlıştır. Gravürlerinden etkilendiği ve kendi üslubunu geliştirinceye kadar yıllarca örnek aldığı büyük gravür ustası Jacques Callot da Türk/Doğulu imgesine ilgi göstermiş ve bu konuda çeşitli figür çalışmaları bırakmıştır (**Res. 10**). Bununla birlikte İtalyan sanatçı Stefano della Bella'nın Oryantalist figürlere yakınlığı, kendi yetiştiği toprakların sanatsal geleneğinde de önemli bir yer tutmaktadır.

Vittore Carpaccio (yakl.1450-1525), Carlo Crivelli (yakl.1430-95), Tiziano (1490-1576), Albrecht Dürer, Rönesans resminin, Osmanlı figürüne yer veren ünlü isimleri arasındadır. Bu dönem resimlerinde gördüğümüz Osmanlı figürleri, giyim kuşamları ile kimi zaman doğrudan Osmanlıları temsil ederken, kimi zaman da genel anlamda Doğu insanını anlatmak için kullanılmıştır. Türk imgesi özellikle Rönesans dönemi Venedik resminde yaygın olarak görülmüş,

²⁰ Gérard-Georges Lemaire, **The Orient in Western Art**, Cologne, Könemann, 2001, pp. 43, 45.

²¹ Hermann Goetz, "Oriental Types and Scenes in Renaissance and Baroque Painting-II", **The Burlington Magazine**, Vol. 73, No. 426, 1938, pp. 105-106, 111-112.

Semra DAŞÇI: *Bir graviir ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Osmanlı İmparatorluğu ve Doğu ülkeleri ile yürütülen ticaret ilişkileri, Osmanlı insanını Venedik resmine sokmuştur. Bu nedenle Venedikli ressamın, oryantal figürler için gezginlerin kayıtlarından çok, ticaret için kente gelip giden ve çalışan insanları gözlemlemiş olmaları mantıklıdır. 15-16. yüzyıllarda Hristiyan Avrupa için bir tehdit, korkulu bir rüya haline gelen Müslüman Osmanlılar, Avrupa'daki topraklarını genişletmeyi 17. yüzyılda da sürdürmüş ancak, yaşadığı bazı iç karışıklıklar nedeniyle eski gücünü yitirmeye başlamıştır. Bu durum, Avrupalıların Türklere karşı duyduğu korkuyu bir ölçüde hafifletmiş, Karlofça Antlaşması (1699) ile Osmanlıların Avrupa karşısında ilk kez toprak kaybetmesi Batı dünyasını biraz daha rahatlatmıştır. Bununla birlikte, 1720-21'de Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'e elçi olarak gönderilmesi ile Batılıların Osmanlı dünyasına duydukları ilgi bir kat daha artmıştır.²²

Stefano della Bella'nın yapıtlarındaki Doğu imgesi ise etkilendiği Rembrandt kadar güçlü değildir. Onun Doğuları, bir konu içinde değil, daha çok tek ya da grup halinde düzenlenmiş desenler ya da figür etütleri halindedir (**Res. 11, 12, 13**). Louvre, Département des Arts graphiques'de, sanatçıya ait bir albüm içinde ya da tek olarak çok sayıda desen bulunmaktadır; bu desenlerin bir bölümünü de Doğulu figürler oluşturur. Müze kayıtlarında bu figürlerin çoğu için Türk adlandırması yapılmıştır. Stefano'nun Oryantal tipleri ele aldığı desenlerinde bazı ortak noktalar dikkati çeker; bunlar, özellikle figürlerin baş ayrıntıları üzerinde durulmuş olması, otururken ya da ayakta gösterilen figürlerin genellikle alt yarılarının tamamlanmadan bırakılması ya da belli belirsiz konturlarla verilmiş olmasıdır. Sanatçı, ağırlıklı olarak sarıklar, sakal ve bıyıklı, kimi zaman da sert ifadeli yüzler üzerinde durmuş, gölgelemeler ustaca yapılmıştır.

Osmanlı imgesi, Batı dünyası için genellikle Doğulu kavramını kişileştiren bir figür olmuş, çoğu kez sert ve acımasız bir ifadeyle betimlenerek, bir anlamda yüzyıllar boyunca Avrupalının Osmanlı İmparatorluğu karşısında hissettiği korku ve çekingenliği yansıtmıştır. Konumu bakımından Batıya daha yakın olan Osmanlı İmparatorluğu, Batılılar için adeta Doğu egzotizmi dendiğinde ilk akla gelen yer olmuştur. Rönesans dönemi ile sınırlı kalmayan bu ilgi 17. yüzyıl boyunca da varlığını artarak sürdürmüştür. Birçok ressam, meslek yaşamının bir yerinde mutlaka Doğunun çekiciliğine kapılmış ve görerek ya da görmeyerek onu betimlemeye çalışmıştır. Stefano della Bella da Rembrandt gibi Doğunun havasını solumadan onu ele alan sanatçılardan biridir.

17. yüzyılın en önemli graviir ustalarından biri olan Della Bella, bugünkü ününü de desenlerinden çok graviirlerine borçludur. Sanatçının desen ve graviirleri birçok müze ve özel

²² Semra Germaner, Zeynep İnankur, **Oryantalistlerin İstanbulu**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2002, s. 17-18.

Semra DAŞÇI: *Bir gravür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

---

koleksiyona dağılmış durumdadır.²³ Yapıtları 18. yüzyılda ilgi gören Stefano della Bella, 19. yüzyılın değişen zevkleri nedeniyle bu dönemde ihmal edilmiş, 20. yüzyılın ilk yarısında sanat tüccarlarının kataloglarında ender olarak listelenirken, yüzyılın ortalarından itibaren teknik ustalıkları ile gravürleri, aranan çalışmalar arasında yer almıştır. 17. yüzyılın çalkantılı birçok olayına şahsen tanıklık eden ve gördüklerini yapıtlarında ölümsüzleştiren Della Bella'nın resimleri yaşadığı dönemin birer yansıması olarak düşünülmüş ve ortaya koydukları teknik ustalık dışında bu yönüyle de ilgi uyandırmıştır.

---

²³ Département des Arts graphiques, Louvre; Fine Arts Museums, San Francisco; Museum of Fine Arts, Boston; Courtauld Institute of Art Gallery, Londra ve Windsor Castle Royal Collection, Londra'da sanatçıya ait çok sayıda gravür ve desen çalışması bulunmaktadır.

RESİM LİSTESİ

1. **Stefano della Bella'nın Portresi**, Carlo Dolci, 1631, tuval üzerine yağlıboya, 58x45 cm. Galleria Palatina, Palazzo Pitti, Floransa.
2. **Sant'Angelo Şatosu ve Köprüsü**, Stefano della Bella, kağıt üzerine karakalem, kahverengi mürekkep, Stefano della Bella Albümü, Folio 45, 14.8x21.3 cm. INV 294.2, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
3. **Kostümler**, Stefano della Bella, kağıt üzerine mürekkep ve gri suluboya, 18x14 cm. 3356DR, Collection Rothschild, Musée du Louvre, Paris.
4. **Briançon Manzarası**, Stefano della Bella, Stefano della Bella Albümü, Folio 8, kağıt üzerine karakalem, kahverengi mürekkep, 11x6.5 cm. INV 315.4, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
5. **İki Türk Başı**, Stefano della Bella, Stefano della Bella Albümü, Folio 16, kağıt üzerine kahverengi mürekkep, 14x9.5 cm. INV 389.6, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
6. **Bıyıklı Türk**, Stefano della Bella, Stefano della Bella Albümü, Folio 16, kağıt üzerine karakalem, kahverengi mürekkep, 8x5.7 cm. INV 389.4, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
7. **Profilden Sarıklı Türk Başı**, Stefano della Bella, kağıt üzerine kahverengi mürekkep, 10.4x9.2 cm. INV 458.1, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
8. **Bir Kemerin Altında Oturan Sakalı Türk**, Rembrandt van Rijn, kağıt üzerine kahverengi mürekkep, 15.6x10 cm. RF 29038, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
9. **Bir Doğulu Başı**, Rembrandt van Rijn, kağıt üzerine kahverengi mürekkep, 13.6x12.7 cm. INV 22982, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
10. **Cepheden, Ayakta Duran Türk**, Jacques Callot, Jacques Callot Albümü, Folio 48, kağıt üzerine kırmızı pastel, 10x6.3 cm. INV 25106.TER, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
11. **Başı Sola Dönük Ayakta Duran Bir Türk**, Stefano della Bella, Stefano della Bella Albümü, Folio 34, kağıt üzerine karakalem, kahverengi mürekkep, 12.2x9.3 cm. INV 346.3, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

---

12. **Oturan, Sarıklı Türk**, Stefano della Bella, Stefano della Bella Albümü, Folio 33, kağıt üzerine kahverengi mürekkep, 11x9 cm. INV 347.1, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.
13. **Yanyana Oturan İki Türk**, Stefano della Bella, Stefano della Bella Albümü, Folio 34, kağıt üzerine karakalem, kahverengi mürekkep 10.3x9 cm. INV 346.1, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

KAYNAKÇA

- Blunt, Anthony: **The French Drawings in the Collection of His Majesty the King at Windsor Castle**, London, Oxford & Phaidon, 1945.
- Blunt, Anthony: **The Drawings of G.B.Castiglione & Stefano della Bella in the Collection of Her Majesty the Queen at Windsor Castle**, London, Phaidon, 1954.
- Germaner, Semra, Zeynep, İnankur: **Oryantalistlerin İstanbulu**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2002.
- Goetz, Hermann: “Oriental Types and Scenes in Renaissance and Baroque Painting-II”, **The Burlington Magazine**, Vol.73, No.426, 1938, pp. 105-115.
- Laver, James: **Drama: Its Costume and Decor**, London, Studio Publications, 1951.
- Lemaires, Gérard-Georges: **The Orient in Western Art**, Cologne, Könemann, 2001.
- Massar, Phyllis D.: “Presenting Stefano della Bella”, **The Metropolitan Museum of Art Bulletin**, Vol.27, No.3, 1968, pp. 159-176.
- Massar, Phyllis D.: “Costume Drawings by Stefano della Bella for the Florentine Theatre”, **Master Drawings**, Vol.8, No.3, 1970, pp. 243-266.
- Massar, Phyllis D.: “A Paris Sketchbook by Stefano della Bela”, **Master Drawings**, Vol.18, No.3, 1980, pp. 227-236, 283-294.
- McCorquodale, Charles: “La Quadreria di Don Lorenzo de Medici-Florence, Villa Medicea di Poggio a Cainano”, **The Burlington Magazine**, Vol.120, No.89,1978, pp. 140-150.
- Shaw, J. Byam: “A View of Cairo by Stefano della Bella”, **Master Drawings**, Vol.1, No.2, 1963, pp. 47-48.
- Viatte, François: “Allegorical and Burlesque Subjects by Stefano della Bella”, **Master Drawings**, Vol.15, No.4, 1977, pp. 347-365, 425-444.

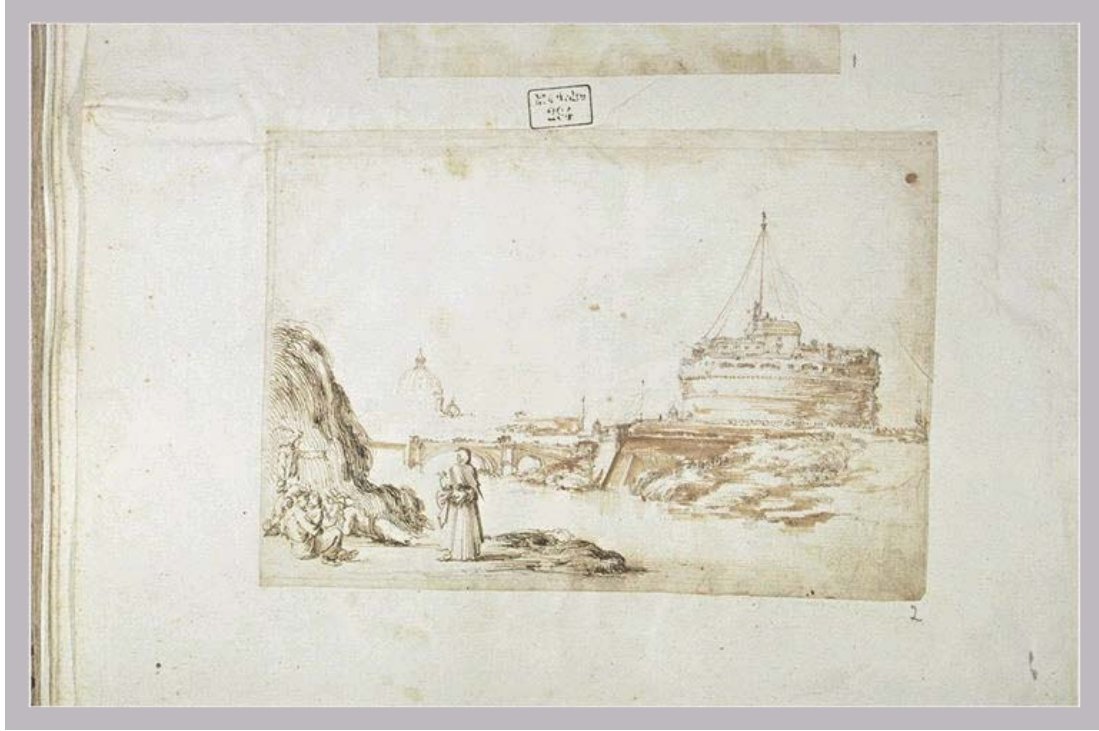
RESİMLER

Resim 1: Stefano della Bella'nın Portresi, Carlo Dolci, 1631, Galleria Palatina, Palazzo Pitti, Floransa.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 2: Sant'Angelo Şatosu ve Köprüsü, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 3: Kostümler, Stefano della Bella, Collection Rothschild, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 4: Briançon Manzarası, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 5: İki Türk Başı, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 6: Bıyıklı Türk, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 7: Profilden Sarıklı Türk Başı, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 8: Bir Kemerin Altında Oturan Sakalı Türk, Rembrandt van Rijn, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 9: Bir Doğulu Başı, Rembrandt van Rijn, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 10: Cepheden, Ayakta Duran Türk, Jacques Callot, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 11: Başı Sola Dönük Ayakta Duran Bir Türk, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir graviür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 12: Oturan, Sarıklı Türk, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.

Semra DAŞÇI: *Bir gravür ustası Stefano della Bella; üslubu, yapıtları ve Doğulu imgesine yaklaşımı*

Resim 13: Yanyana Oturan İki Türk, Stefano della Bella, Département des Arts graphiques, Musée du Louvre, Paris.